

ÍME, BIZONYSÁG

Tetemre hívás; Háljunk egymásba járni / Komáromi Jókai Színház; Aradi Kamaraszínház - Határon Túli Magyar Színházak Szemléje 2012
2012.05.21.

Arany-balladák és Petri György szerelmi költészete. Van köztük legalább száz év távolság, de másfél órányi bizonyosan. SZEGŐ JÁNOS IRÁSA.

Tóth Tibor

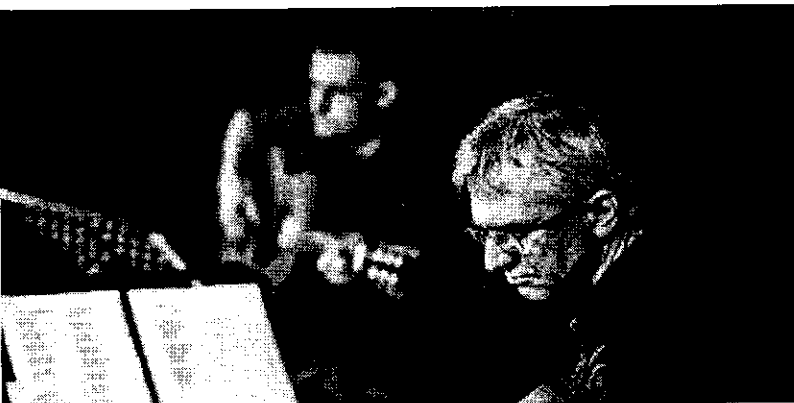
A Határon Túli Magyar Színházak Szemléjén ekkora időbeli különbség volt a komáromi **Jókai Színház** *Tetemre hívás* című Arany-műsora és a nagyszerű **Aradi Kamaraszínház** *Háljunk egymásba járni* című Petri-estje között. Két külön előadás, két külön ügy, de a véletlen rezonanciája mégis egyetlen cikkbe közelíti a két produkciót.

Az Arany-balladák sorai, versmondattai leválva az eredeti kontextusról, külön életet élnek. Néha eszünkbe jut, mormoljuk őket. „Edward király, angol király / Léptet fakó lován” – a pattogó ismétlés. „A radványi sötét erdőben / Halva találták Bárczi Benőt” – az erdő sötét, halva találnak valakit, aki még ráadásul Benő is. Másutt egy rím üt, szó szerint: „Mire az óra egyet üt: / Üres a híd, - csend mindenütt.” „Ki először piros csőt lel, / Lakodalma lesz az ősszel.” – egy babona igazsága. Máskor pedig egy egész strófát hallunk a maga akusztikai teljességében: „Sűrű setét az éj, / Dühöng a déli szél, / Jó Budavár magas / Tornyán az ércakas / Csikorog élesen.” – az alliterációk és az amúgy nem szokványos ötödik sor áthajlása teljesen hallhatóvá teszi a képeket. Ez az Arany-balladák talán legmélyebb rétege, a kikezdzhetetlen szövet. Vannak aztán az iskolában tanult értelmezési sémák politikai allegóriáról, népballadáról, miegymásról. Hiányos szerkesztés, lélektani realizmus, meg „tragédia dalban elbeszélve”. Mindez van.

A komáromiak Arany-estjére - mely inkább délután volt - azzal a kíváncsisággal ültem be, hogy máshogyan hallom-e majd a hol örökzöld, másutt inkább öröksetét verseket. **Tóth Tibor** (a Jókai

Színház igazgatója) és zenésztársai (**Farnbauer Péter m.v.**, **Kováts Marcell m.v.**, **Madarász András m.v.**) a *Walesi bárdokkal* nyitottak. A kellően kelta zene megfelelően adta meg az alaphangot, hisz sejtelmes hangulatot kelt. Tágassága lesz a történetnek, előtérrel és háttérrel, és a zene a zenében lehetőségét kihasználva, a bárdok megszólalása sem bárdolatlan. Talán a végén a király londoni pszichózisa egy kissé túlfűszerezett. Az első darab után Tóth Tibor röviden indokolta a műsor létrejöttét. Szerinte Petőfihez képest Arany valamivel hátrébb van, ezen szeretne ez az előadás változtatni. Ez a pedagógiai jó szándék és igyekezet, mind módszertanában, mind reprezentációjában alapvetően meghatározza a *Tetemre hívást*. Az összeállítás ugyanis a középiskolák és egyetemek diákjai számára készült, a dalok között tehát a hosszabb elemző átvezetések, segédegyenesek azt a célt szolgálják, hogy a hallgatóság tisztába legyen Arany életrajzával és a ballada műfajpoétikájával. „Tragédia dalban elbeszélve”, de mondhatták volna Goethe szintén szellemes östojás-példáját is.

A továbbiakban a klasszikus, veretes antológiadarabok mellett (*Walesi bárdok*, *V. László*, *Tengeri hántás*, *Tetemre hívás*) kevésbé ismert fiatalkori ballada (*Szőke Panni*), fordítás (a skótok Petőfijének, Robert Burnsnek a zseniális *Az ördög elvitte a fináncot* című magyarítása) és néhány *Őszikék* (*Vásárban*, *Árva fiú*, *Néma bú*, *Kortársam R.A. halálán*, *Epilógus*) is elhangzott. Tóth az ismeretterjesztő kommentárokban és már a repertoár összeállításával is az életrajzi

kronológiát tette közegszervezőnek. Így jutunk el az est végén az *Őszikék* lírai summázatához. Dérré vált a harmat, hull a fák levele. Az utolsó vers, az *Epilógus* előtt Arany egyszerű, szerény, következetes és átütő emberségéről beszélt Tóth. De

Farnbauer Péter (A képek forrása: Komáromi Jókai Színház)

mintha ez a szép szándékkal és nagy alázattal festett Arany-portré féloldalas lenne, pontosabban kitakarná Arany másik arcát. Hol van az ironikus Arany? Vagy a rezignáltan cinikus? A mizantróp bölcs? Mert nevezhetjük rezignálnak az alszerénykedő *Epilógus* következő sorait: „Hiszen az útfélen itt-ott, / Egy kis virág nekem nyitott: / Azt leszedve, / Megvolt szívem minden kedve.”, de akkor mit kezdünk azzal a kérlelhetetlen keserőséggel, amely ebből a rövid darabból fakad: „Emlékre / Felszólítottak verset írni a v-i honvédemlékre. Ecce: / Itt nyugosznak a honvédek: / Könnnyű nekik, mert nem élnek!”

Tapasztó Ernő, Balog József

Ez akár lehetne Petri György emlékverse is. A Petri-esttől megint mást vártam, és emiatt mástól is féltem. Petri habitusa és a versek referenciális energiája is könnyen azt a csapdahelyzetet eredményezheti, hogy a szerelmekkel és szakításokkal tagolt életrajzot egy az egyben alanyi hangon vigyék színre. Az aradiak nem eljártsszák Petrit, hanem Petrivel játszanak. Ahogy az előadásról maguk írják: *Érzelem és értelem szubsztanciák, két férfi szavai egy női tekinteten át*. Egy az egyben helyett inkább három az egyben.

Tapasztó Ernő és Balog József kettőse olyan, mintha Petri lefordította volna Beckett *Godot*-ját. Tapasztóék pedig Petrit fordították. Nem le- vagy ki-, hanem át. Egy másik közegbe. A két világvégi fazon valahol a semmi közepén és már mindennek a végén dekkol. Tapasztó egy koporsónak is alkalmas doboz mögül mászik elő a lelegején, Balog József kisvártatva egyenesen a láda mélyéről érkezik. Félmeztelen. Elegánsan és akkurátusan felöltözik. Felépülünk, leépülünk, uralkodunk másokon és megaláznak minket. Vegetálunk és szeretünk. Élünk. Tapasztó és Balog végigcselekszi az egész előadást. Ezek persze pótcelekvések, de hát pót itt minden. Közben pedig beszélnek, néha beszélgetnek.

A radikális dramaturgia (rendező, dramaturg: **Gujdár Gabriella**) révén a hatalmi helyzetek, az uralmi alakzatok állandóan változnak. A lent és a fent mindig más. A reflexió - mely hol egy mondat, hol egy mozdulat - viszont állandó. Forog a színpad,

marad a nyelv. Sára, Maya, Mari – mindnyájan ott vannak a színpadon. Hol csupán egy név árnyéka, másutt egy testrészt, egy mondás. Részekből állunk össze még kisebb részekké. Telített hiányuk mellett alig fér el a két férfi. A közeg, amelyet a nyersanyagul szolgáló versanyagból megteremtenek egyszerre absztrakt és érzéki. Szavakba és tárgyakba kapaszkodnak. Mindig van a színészek kezében valami. Egy sörösüveg, egy borotva, egy kézben tartott élet kellékei. Körülzuhanják az írást.

Az **Aradi Kamaraszínház** kísérlete nagyszerű diadal: Petri van olyan nagy költő, hogy versei elbirják azt is, hogy a színészek játéka nemegyszer az éppen mondott szöveg fölé kerekedjen. Már amennyire van értelme ezeknek az alárendelő platonizmusoknak, hogy alá, meg fölé. Hisz az egész nem illusztráció, mindössze arra vonatkoznak, hogy olyan messzire kerülnek a szöveg közvetlen közelétől elindulva, hogy a végeredmény, a fizikai jelenlét, a testnyelv, a létritmus leválik az eredeti szövegekről. Amikor monológot mondanak, akkor is felsejlik a párbeszéd lehetősége és elemi igénye, és amikor dialógust folytatnak, akkor is

megmarad menthetetlenül privátnak a [REDACTED] beszéd. Már csak azért is érdemes A képek forrása: Aradi Kamaraszínház mindenképpen megnézni ezt az előadást,

mert a meglévő, hovatovább ikonikus, Vallai Péter nevével fémjelzett Petri-mondás vagy akár Petri-szavalás mellett, ahol a harsány önirónia hiperfigurája és a dafkeség deklamálása lendíti a versmondást, meghallhatunk egy másik Petrit. Balog Józsefé, hála a sokoldalú előadó orgánumának, fanyar és pontos - mindent ejt, miközben ő ejt vagy őt ejtik. Tapasztó Ernő hangja pedig élénk és fiatal, mint aki még előtte van élete legjobb és/vagy legrosszabb döntéseinek.

„I am here. You are there.
Néztem a távolodó
helyztlámpák után.
Az első leckét tudom.
Most jön a lost forever.
De ehhez
már kevesebb idő elég.”

We are here. We are there. Talán ez az utolsó lecke.

Szerző: Szegő János